

AANWINSTEN VAN DE NEDERLANDSE FLORA IN 1934.

Deze lijst bevat weer enkele nummers bewerkt door P. Jansen te Amsterdam, ook J. h. Jansen te Malden was zo vriendelijk dit jaar zelf een paar aantekeningen te redigeren, F. P. Jonker te Utrecht stond een artikel over *Hypericum canadense* af, terwijl Dr. S. J. van Ooststroom te Rotterdam een 7-tal nummers bewerkte.

1. $\times$ *Schoenoplectus carinatus* Palla = *Sch. lacustris* $\times$ *triquetrus* = *Scirpus Duvalii* Hoppe, tot nog toe bekend van Dordrecht (vindplaats verdwenen) en Willemsdorp, werd in een groot aantal prachtige exemplaren op verschillende plaatsen in de nieuwe Biesbospolder gevonden op 15 Juli 1934 door W. van Dijk, A. W. Kloos Jr. en J. Prins.

2. $\times$ *Carex Cókæ* Podp. = *C. stricta* $\times$ *vulgaris*. De beschrijving bij Ascherson und Graebner Syn. Mitt. Eu. Fl. II. Band II. Abt. p. 103 luidt: „2. Pflanze mässig dichte Rasen bildend, mehr oder weniger verlängerte Ausläufer treibend. Blätter mit an den unteren deutlich netzfaseriger Scheide und ziemlich aufrechter, schmaler, beim Trocknen oft einwärts gerollter, an den den Stengel umgebenden ziemlich kurzer Spreite. Blütenstand mit meist 2—3 weiblichen und nur einem männlichen Aehrchen. Schläuche meist ziemlich deutlich, nervig, flach. Früchte fehlschlagend. Auf nassen Wiesen mit den Erzeugern wohl nicht allzu selten“. De plant werd 19 Juni 1932 door B. Reichgelt in het Koningsven bij de Plasmolen voor het eerst in ons land gevonden. Op het etiket staat vermeld: „Bladen lichtgroen, slapper. Scheden iets minder rafelend. Plant losser zodevormend, steriel.“ Dit alles geeft natuurlijk de afwijking van de plant tegenover normale *Carex stricta*. Zeer goed materiaal bevindt zich in Herb. Reichgelt, en in Herb. Kloos een fragment, dat de vinder zo vriendelijk was mij af te staan.

Volgens verschillende schrijvers o.a. Kückenthal (O.B.Z. XLVI (1896) p. 10 en Hegi Ill. Fl. Mitt. Eu. II (1908) p. 83 is *C. turfosa* Fr. synoniem met deze bastaard. Anderen evenwel o.a. A. en G. l.c. menen, dat *C. turfosa* een vorm van *C. vulgaris* is.

3. *Bromus Gussonii* Parl. var. *glaber* Willk.? (door P. Jansen). (Zie „Aanwinsten“ 1932 in N. Kr. Arch. 43. p. 342 sub 8). Op een adventief terrein aan de Diemerdijk te Amsterdam troffen

Dr. S. de Jong en P. Jansen enige exemplaren dezer soort aan, die geheel kaal waren: noch de scheden, noch de stengels onder de pluim, noch de kafjes vertoonden enige beharing. Nu is bekend een *Br. maximus* β . *glabra* (sic!) Willk. uit Willk. et Lange Prodr. Fl. Hisp. I. 98. Deze is echter klein, met weinige aartjes, terwijl onze planten fors ontwikkeld zijn met normale pluimen en aartjes, die met de naalden 7 cm. lang zijn. Bovendien is het niet mogelijk om zonder authentiek materiaal te beslissen of de door Willkom beschreven planten tot *Br. rigidus* Roth. of tot *Br. Gussonii* Parl. behoren. Wij geven dus de bovengenoemde naam slechts met een ?. (Herb. J. en W. 43345—6).

4. *Glyceria plicata* Fr. var. *versicolor* Hauskn. (door P. Jansen) Amsterdam, Juni 1934 in een pol langs het Z. Amstelkanaal te Amsterdam (zandige grond). De gehele plant, maar speciaal de pluim is donkerrood gekleurd en valt daardoor sterk op te midden der normale planten, die lichtgroen van blad zijn met geel-groene aartjes. (Herb. J. en W. 43378).

5. *Epipactis latifolia* All. var. *platyphylla* Irmisch f. *fl. albis* (door S. J. van Ooststroom).

Een witbloemig exemplaar werd, samen met de typische vorm, door mij gevonden in het dennenbos op de Brekeld bij Rijssen, op 4 Augustus 1934; herb. van Ooststroom n. 6083. De opgave in Prodr. Fl. Bat. I, 4 (1916) p. 1774: „tusschen Doorn en Maarsbergen, van der Trappen”, heeft vermoedelijk ook betrekking op deze vorm. Verdere vondsten uit ons land zijn mij niet bekend. Schulze, Die Orchidaceen Deutschl., Deutsch-Oesterr. und der Schweiz (1894) en Aschers. u. Graebn., l.c. III (1907) p. 860 citeren beiden een exemplaar verzameld door Dufft „am Kesselberg bei Blankenburg in Thüringen.”

6. $\times$ *Quercus rosacea* Bechst. (door J. h. Jansen). *Q. Robur* L. $\times$ *Q. sessiliflora* Salisb. = *Q. brevipes* Heuffel = *Q. intermedia* Boenn. = *Q. hybrida* Bechstein. *Quercus sessiliflora* is op het hoogterras in het Rijk van Nijmegen niet zeldzaam. Dit jaar vond ik onder Malden een struik, die kenmerken van *Q. sessiliflora* en *Robur* vertoonde. Aan *Robur* deed denken: korte bladsteel, scheve bladvoet, flinke oortjes aan de bladvoet, vrij lang gesteelde jonge vruchten, waarvan er echter geen zijn rijp geworden. Aan *sessiliflora*: de vorm van het blad, het naar boven niet in de bochten uitlopen van de nerven, de beharing aan de onderzijde van de bladeren. Volgens Dr. de Wever is naar Moss, British Oaks, het kenmerk van de bastaard, het bezit van vertakte haren en enkelvoudige haren aan de bladonderzijde. Ik vond aan mijn struik vertakte, (ik zou liever met Hegi zeggen: sterharen), en slechts

onduidelijk enkelvoudige haren. Dit laatste verwondert mij niet, daar ik hier tot nog toe alleen *Q. Robur* zag met kale bladonderzijde. Dit is wellicht de hoofdvorm van *Robur* in Nederland. Alleen tussen Grave en Gassel zag ik *Q. Robur* met duidelijk enkelvoudige haren aan de onderkant der bladeren.

Later vond ik *Q. Robur* $\times$ *sessiliflora* op meerdere plaatsen.

7. *Dianthus arenarius* L. (door S. J. van Ooststroom). Exemplaren van deze soort, verzameld door de Beijer bij Nijmegen, bevinden zich in het Verenigingsherbarium en worden ook genoemd in Prodr. Fl. Bat. I, pars 1, p. 219 (1901). Voorts vermeldt de Prodromus, dat de Gorter de soort opgeeft voor Zwolle en van Hall behalve voor Nijmegen ook voor 's-Gravenhage. Hierbij wordt echter het vermoeden uitgesproken, dat in deze opgaven *D. deltoides* bedoeld werd. Exemplaren, die zeker tot de soort behoren werden door G. Giesberger in Juli 1933 verzameld in de duinen aan het begin van de Zeeweg te Overveen en zijn aanwezig in herb. Kloos.

8. *Gypsophila elegans* M. B. = *G. producta* Stapf. Bij Boissier Fl. or. I p. 536 wordt de soort gerekend tot Sectie II Dichoglottis (F. M. Ind. Sem. Petrop. 1. p. 26) waarvan de beschrijving luidt: „Calix brevis campanulatus profunde 5 partites. Petali unguis apice non constrictus in laminam retusam vel bifidam rarias trilobam sensim dilatatus. Capsula sphaerica. Placenta globosa seminis radiculula non elongata. Herbae annuae (confer *G. elegantem*) effuse paniculatae, ramis et pedicellis tenuissimis. Grex a cl. F. et M. ob calycem profunde partitum Alsineis erroneé adnumerata.”

De eigenschap: „Ovarium 12—16 ovulatum” voert dan tot de soort met de beschrijving: p. 551 „*G. elegans* annua vel perennans, glabra, caule saepius elato superne dichotome ramoso effuse corymboso-paniculato, foliis uninerviis infimis parvis oblongo-spathulatis, coeteris lineari-lanceolatis acutis basi breviter connatis, floralibus minimis scariosis, pedicellis capillaribus erecto-patulis calyce multoties longioribus, calyce hemisphaerico ad medium in lobos ovatos obtusissimos-late albo marginatos diviso, petalis roseis late cuneato-linearibus truncato-retusis, calyce 2—5 plo longioribus, capsula calyce sesqui longiori, seminibus rugoso-tuberculatis. ☉ *G.-diffusa* F. et M. Bull-Mosq. 1839 II p. 146 (forma radice crassiuscula perennanti) Hab. in humidis deserti Sinaitici. Cappadociae a Euphratem Armeniae at Bitlis ad Erzerum Baibout etc. Ponti Grusiae Caucasi in littore orientali maris Caspii.—Pedalis vel sesquipedalis, calyx lineam, petala 2-3 lineas longa.”

De oorspronkelijke diagnose van L. B. Friderico Mar-

schall a Bieberstein in Fl. Taurico-caucasica I (1808) pag. 319 luidt: „G. foliis lanceolatis subcarnosis paniculaeque ramis dichotomis patentissimis glabris, corolla emarginata calyce genitalibusque duplo longiore. Habitat in glareosis torrentis Terek, circa portas caucasicas et alpem Kasbek. Septembri hinc inde adhuc florentum legi. ☉ Radix exilis annua. Caulis paniculatus: ramis floriferi ad angulum rectum patentibus per iteratam dichotomiam divaricatis. Pedicelli filiformes. Flores forma, colore et magnitudine praecedentis (tenuifolia). Affinis G. viscosae; sed foliis utrinque acutis angustioribus paniculae ramis glabris longioribus et calycibus brevioribus distincta.”

De plant werd verzameld door Ir. A. N. Koopmans op het nieuwe kerkhof aan de Schapenlaan te Leeuwarden Oct. 1934. Vermoedelijk behoort een armelijk exemplaar, verzameld door W. van Dijk 8 September 1932 te Amsterdam bij nader inzien en vergelijking met het mooie materiaal van Koopmans ook tot deze soort. Hegi l.c. III p. 310 geeft de soort op als: „Bei Berlin, in Schlesien, Hafen von Mannheim, bei Nürberg in Steiermark und in der Schweiz beobachtet.”

9. *Delphinium hybridum* Willd. = *D. fissum* Waldst. et. Kit. = *D. tauricum* Pallas. = *D. davuricum* Georgi = *D. ponticum* Hausskn. et Born. = *D. hirsutum* Pers. In de determinatie tabel van Huth.: Monogr. d. Gatt. Delphium in Engler's Bot. Jahrb. XX (1895) p. 352 komt men tot de soort door de volgende eigenschappen:

„Carpella terna vel plura, petala libera.

Petala quaterna, superiora calcarata nectarifera (nectaria), inferiora (vel potius lateral) enectaria stipitata (staminodia).

Petala pallida vel sepalis concoloria plerumque coerulea.

Petalorum inferiorum limbus lanceolatus profunde bifidus lobis apice acutis.

Folia palmatim partita.

Calcar ad apicem usque sensim attenuatum.

Sepala apice haud cornuta.

Semina distincte vel lamellato-squamata. (Species europasiaticae).

Carpella juniora pilosa, matura saepius glabrescentia.

Bracteae inferiores (infima interdum excepta) integrae, oblongae vel lineares.

Calcar sepala aequans vel superans.

Petioli basi vaginato-dilatati.

Calcar sepalis-longius.

Bracteae haud membranaceae.

Flores coerulei.

Caulis teres, laevis vel substriatus.

Folia angustipartita laciniis oblongis vel linearibus.

Petala inferiora ovata profunde bifida, calcar sepala paullem superans.

Inflorescentia simplex racemosa, petioli florem haud vel vix aequantes (Europa austro-orient., Oriens)."

De beschrijving van de soort luidt dan op p. 429:

„D. hybridum Willd. sp. pl. II 1229 (1799), pubescens, radice subbulboso-incrassata, caule elato tereti glabriusculo, petiolis dilatato-vaginantibus, foliis ad basin fere palmatim 3-5 partitis rarius ternatis, partibus multifidis, laciniis oblongis vel linearibus, racemo simplici bracteis simplicibus linearibus, pedunculis brevibus florem haud vel vix aequantibus supra medium bibracteolatis, floribus coeruleis, calcar recto sensim attenuato sepala superante ca 15 mm longo, sepalis ovatis extus albo-pubescentibus vel tomentellis ca. 10 mm longis, petalis superioribus apice coeruleis, inferioribus profunde bifidis barbatis, carpellis ternis hirsutis, seminibus ovatis transversim lamellato-squamatis. Floret a Majo ad Julium."

Als verspreidingsgebied wordt dan opgegeven: Turkestan, Perzië, Armenië, Klein Azië, Kaukasus, Servië, Montenegro, Bosnië, Dalmatië.

De plant werd door C. Sipkes eind Juli 1934 gevonden in de Amsterdamse waterleidingsduinen bij Vogelenzang, waar zij vermoedelijk met fasantenvoer is aangevoerd. De vinder maakte een foto van de plant, waarvan een afdruk met fragmenten van de plant in herb. Kloos ligt.

10. $\times$ *Roripa erythrocaulis* Borb. = *Nasturtium amphibium* $\times$ *palustris* = *R. amphibia* (L) Bess. $\times$ *islandica* (Oed.) Sch. et Thell. Voor de determinatie verwijs ik naar de tabel van Vuyck in Prod. Fl. Bat. I. 1. (1901) p. 100. De beschrijving van deze bastaard bij Rouy et Foucauld Fl. de Fr. II (1895) p. 196 luidt: „Plante croissant au milieu des parents, presque glabre dans toutes ses parties, sauf aux oreillettes de la base du pétiole. Souche vivace, sans stolons. Feuilles pinnatipartites, à segment terminal beaucoup plus ample, irrégulièrement denté-lobé. Sépales égalant presque les pétales. Silicule toujours stérile, elliptique-allongée, petite (2 mm de long environ) surmontée d'un style égalant le 1/4 ou le 1/5 de sa longueur; pédicelles ascendants une fois et demie à deux fois plus longs que les silicules." Hab. Maine et Loire: les Ponts-de-Cé, sur les sables de la Loire; Seine-et-Oise:

lac de Saint-Quentin près Trappes.

Van deze blijkbaar zeer zeldzame bastaard [Hegi geeft l. c. IV (1919) p. 319: „wird von Neuburg a.D., Kupferberg im Frankenwald, Gibitzenhof bei Nürnberg, an der Weichsel bei Thorn angegeben"] verzamelde Reichgelt prachtig materiaal aan de Veerдам te Lent op 23 Juni 1934. Dezelfde verzamelde ook op 24 Juni 1934 uitstekend materiaal van *R. prostrata* (Berg.) Sch. et Thell. var *stenocarpa* (Godr.) Bau. et Thell. in een waard bij Oosterhout in de Betuwe.

11. *Cardamine impatiens* L = *C. apetala* Munch. = *C. parviflora* L. var. β Lam = *C. saxatilis* Salisb. = *C. brachycarpa* Opiz = *Ghinia impatiens* Bab. Eindelijk is deze soort dan ook in ons land gevonden. Dat Hegi l.c. p. 340 Holland onder het algemeen verspreidingsgebied opneemt, moet nog berusten op een opgave van Boerhave, die ook in de eerste uitgave van de Prodr. Fl. Bat. door v. d. Bosch geciteerd wordt. In de 2e uitgave van Vuyck is zij niet genoemd en ze komt dan ook in geen enkele recente flora van Nederland voor. In de Belgische Ardennen is zij echter niet zeldzaam. Reichgelt vond ze in groot aantal in Juni 1934 in de Ooysewaard bij Nijmegen. De uitvoerige beschrijving bij Hegi l.c. p. 339 luidt: „Zweijährig, seltener einjährig, 10 bis 85 cm hoch. Wurzel dick, ziemlich reich verzweigt, bleich, gelblich. Stengel kahl, meist nur im obersten Teile kurz verzweigt, kantig. Untere Laubblätter am Stengelgrunde einander rosettig genähert, in der zweiten Vegetationsperiode abgestorben, fiederschnittig, länger gestielt als die oberen, mit weniger zahlreichen Blättchen (2 bis 4 Paare) und mit kürzeren Ohrchen. Mittlere Stengelblätter wechselständig kurzgestielt, mit 6 bis 9 Blättchenpaaren, obere Stengelblätter kurz gestielt mit 3 bis 6 Blättchenpaaren, am Blattgrunde mit langen, spitzen Ohrchen den Stengel umfassend. Blättchen der unteren Laubblätter eiförmig bis eiförmig-rundlich, 3 bis 5 lappig oder geteilt, ungleichseitig, langgestielt; die der oberen Laubblätter lanzettlich bis schmal-lanzettlich, ganzrandig oder gespalten, sehr kurz gestielt oder sitzend. Endblättchen (3-)5- bis 7-lappig, etwas grösser als die Seitenblättchen. Alle Blättchen sowie auch die Blattspindel und Ohrchen am Rande bewimpert, sonst kahl, an der Spitze und an den grösseren Lappen mit aufgesetzten, stachelspitzigen Hydathoden. Blütenstand eine reichblütige, dichte, infolge des häufigen Fehlens der Kronblätter unscheinbare Traube. Blüten auf 1,5 bis 3 mm langen, abstehenden Stielen. Kelchblätter länglich-lineal, 1,5 bis 2 mm lang, in der vorderen Hälfte hautrandig, grün. Kronblätter länglich, nach dem Grunde zu allmählich keilförmig verschmälert, weiss. Staubblätter flach; die längeren die Kronblätter

erreichend oder etwas überragend, die kürzeren fast so lang wie dieselben. Staubbeutel 0,5 mm lang, grünlich-gelb. Schoten in verlängerter Traube, auf aufrecht-abstehenden, in der unteren Hälfte fast wagrechten, an der Spitze nicht verdickten Stielen aufrecht, (15) 18 bis 30 mm lang, 1 bis 1,2 mm breit, in einen kurzen Griffel zugespitzt. Samen 1,1 bis 1,3 (1,5) mm lang, 0,8 mm breit, ungeflügelt, rechteckig, braungelb. (IV) V bis VII (VIII). Verbreitet, aber meist vereinzelt, an feuchten und schattigen Orten, in Laub- und Nadelwäldern, in feuchten Schluchten, an Rinnsalen, oft auch ruderal an Waldwegen und Mauern; von der Ebene bis 1800 m ansteigend. Besonders verbreitet in der montanen Stufe. Auf kalkarmen Böden häufig.

Allgemeine Verbreitung: Europa (westlich bis in die Pyrenäen, bis Südost-belgien, Holland (sic!) England (in Irland spontan?); nördlich bis zu den Faer-Oer, bis Nordjütland, Drontheimer und Aafjord (40° 2' n. Br.) Mittelschweden; südlich bis Zentralspanien, Italien und bis zur nördlichen Balkanhalbinsel); Zentral, Nord und Ostasien, Japan. Zuweilen auch verschleppt (z. B. auf Haiti)."

12. *Biscutella laevigata* L. f. *leiocarpa* Thell. = *Thlaspidium levigatum* Med. = *B. didyma* Kramer, Gouan nec L. = *Clypeola didyma* Crtz. Tot deze soort meen ik een plant te moeten rekenen, die door W. J. Reuvecamp Jr. Aug. 1934 op een krib aan de westzijde van de IJssel bij Deventer werd verzameld. Het exemplaar heeft maar een enkel stengelblad en een aantal grote, gladde, kale vruchten. Vergelijking met materiaal van *B. didyma* L. en *B. laevigata* L., in het Rijksherbarium te Leiden deed mij in hoofdzaak tot deze determinatie besluiten. De beschrijving van de soort bij Hegi l.c. p. 97 luidt:

„Ausdauernd, (10) 15 bis 30 (45) cm hoch, mit stark verholztem, meist ästigem mehrköpfigem Wurzelstock. Wurzeläste ausläuferartig. Stengel am Grunde mit den abgestorbenen Resten vorjähriger Laubblätter bekleidet, aufrecht, 1 oder mehrere, im oberen Teile meist verzweigt, wenig beblättert, ± borstig behaart bis fast kahl. Grundständige Laubblätter meist rosettenförmig angeordnet (Rosetten mit oder ohne Blütenstengel), keilförmig-länglich und in den Blattstiel verschmälert, steif borstig-bewimpert oder behaart bis fast kahl, ganzrandig oder ± gezähnt bis fiederspaltig, am Grunde mit 2 seitlichen Anhängseln (Drüsen). Stengelblätter schmaler, kürzer, ungestielt, stumpf, am Grunde meist schwach geöhelt. Blüten ziemlich gross in lockeren, meist ästigen Trauben, gestielt. Kelchblätter gelblichgrün, etwa 2½ bis 3 mm lang, alle ohne Sporn und abstehend. Kronblätter gelb, länglich verkehrt-eiförmig, 5 bis 6 mm lang, am Grunde in einen sehr kurzen Nagel zusammen ge-

zogen und oberhalb desselben jederseits mit einem stumpfen Zahn. Schötchen sterk flachgedrukt, kahl oder von kleinen Knötchen rauh, etwa 4 bis 7 mm lang und fast doppelt so breed, seine Hälften fast kreisförmig, mit deutlichem Flügelrand und langem Griffelrest. Fruchtsiele abstehend, meist länger als die Fruchtklappen. Samen abgeflacht, ca. 2 bis $2\frac{1}{2}$ mm lang, $\pm 1\frac{1}{2}$ mm breed, braun. (III) V, VI (manchmal bis XI; ausnahmsweise in tiefen Lagen auch mitten im Winter, z. B. am Gardasee). — An sonnigen, trockenen Halden, auf Felsen, Schutt und Geröll; in den Alpen auch auf trockenen Weiden in Krummholzbeständen, in lichten Nadel- und Buchenwäldern, auf Berg- und Talwiesen; in Mitteldeutschland auch an Waldrändern und in Kieferwäldern sowie auf dünnen Sandhügeln."

13. *Malva moschata* L. is in ons land niet zo heel zeldzaam. Zowel als verwilderde tuinplant als zuiver adventief wordt zij nog al eens aangetroffen. Opvallend is evenwel de vormenrijkdom, die dan ook oorzaak is, dat zij vaak met *M. alcea* L. verward wordt. De in de flora's opgegeven kenmerken van de bijkelk en vrucht zijn echter voldoende om de soorten steeds te onderscheiden. Ditzelfde geldt niet voor de beharing en vooral niet voor de bladform. Onder het betrekkelijk kleine aantal exemplaren, dat ik heb nagegaan, vond ik de volgende vormen:

a. *laciniata* G. et G. = *M. laciniata* Desr. = *M. moschata* β . *undulata* Sims = *M. moschata* var. *angustisecta* Celak. „Tiges robustes, assez élevées; feuilles grandes, toutes divisées jusqu'au pétiole en lanières linéaires, linéaires-lancéolées ou linéaires-oblongues.” [Rouy. Fl. de Fr. IV (1897) p. 31] Santpoort 1916. J. en W. (witbloemig) in herb. Kloos en herb. J. en W.

β . *tenuifolia* Guss. = *M. laciniata* β . *gracilis* Lec. et Lam. = *M. moschata* γ . *gracilis* Lor. et Bar. „Tiges très grêles, presque glabres; feuilles à limbe plus petit et plus longuement pétiolé, à lanières plus fines; fleurs longuement pédonculées” (l.c.) Hendrik Ido Ambacht 1920. K. in klaverland, in herb. Kloos.

δ . *heterophylla* Lej. et Court. = *M. moschata* var. *intermedia* G. et G. „Feuilles caulinaires au moins les supérieures, palmatiséquées, à lanières étroites incisées ou dentées, les feuilles radicales crenelées, réniformes” (l.c.) Willige Langerak 1914 H. C. Gelok en K. eiland de Bol in de Lek, in herb. Kloos.

ϵ . *latisecta* Celak. = *M. moschata* var. *elatio* Coss. et Germ. „Tiges de 4—8 décimètres; feuilles supérieures à 3—5 lobes cunéiformes trifides, incisés-dentés.” (l.c.) V.A.M. terrein 1934. Un. in herb. Kloos. Dit lijkt mij de meest voorkomende vorm. Dergelijke exemplaren zag ik ook in herb. J. en W. en herb. Sloff.

5. *integrifolia* Lej. et Court. = *M. moschata* var. *Ramondiana* G. et G. „Feuilles toutes (à l'exception des ultimes) à limbe orbiculaire subcordé, denté ou lobulé, les ultimes trifides ou tripartites à lobes inégalement dentés" (l.c.) Alphen (N. Br.) 1934 J. B. Walrecht in herb. pr.

14. $\times$ *Epilobium subhirsutum* Gennaris = *E. hirsutum* $\times$ *parviflorum* = *E. sericeum* Schum. = *E. intermedium* Rchb. = *E. rivulare* Kirschl. = *E. hybridum* Schur = *E. pycnotrichum* Borb. De beschrijving van deze bastaard, die tot nog toe in ons land niet was waargenomen, luidt bij Haussknecht: Mon. d. Gatt. *Epilobium* (1884) p. 64: „Ein vielgestaltiger Bastard, wie er von so polymorphen Aeltern nicht anders zu erwarten ist, der bald das Aussehen eines kleinblüthigen *E. hirs.*, bald das eines grossblüthigen *E. parv.* besitzt. Rhizom meist wenig verlängert, mit starken Fasern besetzt, zwischen denen sich anfangs unterirdische, bald zur Oberfläche tretende Sprossen entwickeln, die unterwärts mit kurzen, länglichen, blassbräunlichen, schuppenartigen Niederblättern besetzt sind; nach oben hin verlängern sich dieselben, färben sich purpurn, und verlaufen aus breiterer abgerundeter Spitze allmählich zur Basis; sie sind fleischig, ganzrandig, deutlich genervt und an der Spitze locker rosettig zwammgedrängt, von wo an sie sich dunkelgrün färben. Stengel meist oberwärts kurz-ästig, seltener einfach, von langen abstehenden Haaren zottig oder flaumig, die im Blütenstande mit kürzeren abstehenden Drüsenhaaren gemischt sind; auch hier macht sich der als schwache Erhöhung herablaufende Mittelnerv durch Kahlheit kenntlich. Blätter oblong, oblong-lanzettlich, spitz oder stumpflich, unregelmässig gezähnt, mehr oder weniger reich behaart bis filzig, mit plötzlich abgerundeter Basis sitzend. Blüten grösser und dunkler purpurn als bei *E. parv.*, jedoch kleiner und etwas blässer als bei den gewöhnlichen Formen des *E. hirs.*, Knospen schmaler und mehr zugespitzt als bei *E. parv.* beim Aufblühen mit aufrecht abstehenden, etwas zusammengeschürzten Zipfeln. Narbenschenkel nur schwach zurück gebogen; Antheren mit verschrumpften Pollen. Capseln entweder dicht mit kurzen Drüsenhaaren oder mit nur wenigen längeren einfachen Haaren untermischt bestanden oder umgekehrt; in den meisten Fällen bleiben dieselben viel kleiner und dünner als bei den Arten. Samen fast stets unentwickelt, daher nach der Basis hin durch Vertrocknen mehr spitzlich erscheinend. Unterscheidet sich von beiden Arten leicht durch die Blattzähnen; bei *E. parv.* sind dieselben sehr klein und entfernt stehend, auf einer schwachen Erhöhung eine kurze-gerade abstehende Schwiele bildend; bei *E. hirs.* sind grössere und kleinere Zähnen viel dichter stehend,

tief ausgeschweift, mit nach vorwärts gebogener Spitze, dadurch fast hakig appearing; bei dem Bastard ist der Rand seicht ausgeschweift, etwas tiefer und dichter als bei *E. parv.* und die schwie-ligen, etwas verlängerten Zähnen sind mehr nach vorn geneigt. Nicht selten ist die Pflanze sehr verzweigt und in allen Theilen sehr reducirt, so dass man, namentlich bei Formen mit stärker ausgeprägtem Tomentum, glauben könnte, südafricanische Formen des *E. hirs.* vor sich zu haben."

Het exemplaar, dat de *Wever* Juli 1934 bij Elsloo in Z.-Limburg verzamelde, behoort tot de vorm *b. villosum Hausskn.* „grau-grün durch dicke zottige Bekleidung oder weissfilzig; Knospen und Capseln zottig, mit wenigen oder ganz fehlenden Drüsenhaaren bestanden."

Een andere *Epilobium*bastaard, *E. hirsutum* × *montanum*, die tot nog toe in ons land alleen bij Amsterdam (in 1921 door *Jansen*) is waargenomen, werd door de *Wever* in Juli 1934 bij Geulle verzameld. Beide Limburgse bastaarden bevinden zich in herb. Kloos.

15. *Hypericum canadense* L., door *F. P. Jonker*. *Hypericum canadense* L., Sp. Pl. II (1753) p. 785; Michx., Fl. Bor. Am. II (1803) p. 79; Choisy in D.C., Prod. I (1824) p. 550; Don, Hist. Dichl. Pl. I (1831) p. 608; Torrey and Gray, Fl. of N. Am. I (1838) p. 165; Torrey, Fl. Nw.-York I (1843) p. 89; Gray, Man. 2nd Ed. (1856) p. 51; Coult. in Bot. Gaz. XI (1886) p. 110; Millsp. and Nutt., Fl. West Virg. (1896) p. 217; Chapm., Fl. S. Unit. St. 3rd Ed. (1897) p. 60; Britt. and Brown, III. Fl. N. Unit. St. II 2nd Ed. (1913) p. 536; Small, Fl. S. E. Unit. St. 2nd Ed. (1913) p. 787; Pepon, Fl. Chicago Area (1927) p. 388; *Brathys canadensis* (L.) Spach, Ann. Sc. Nat. 2de Série, T. 5me (1836) p. 367. De oorspronkelijke beschrijving bij *Linnaeus* l.c. luidt: „12. *Hypericum floribus trigynis, foliis lineari-lanceolatis, caule quadrangulo, pericarpis coloratis*. Habitat in Canada. *Kalm*. *Caules herbacei, teretes, ramosi, glabri. Folia linearia s. sublan-ceolata, integerrima, glabra, Panicula dichotoma, floribus pedicel-latis. Flores parvi admodum, magnitudine Spergulae. Pericarpium calyce duplo longius, conicum, rubrum.*"

Plant kruidachtig, eenjarig, soms overblijvend?, kaal, 3—30 cm hoog. Stengel stijf rechtopstaand, kantig, meestal onvertakt, aan de top zich vertakkend in de bloeiwijze; het onderste stengeldeel dikwijls donkerrood. Bladen smal, zittend, gaafrandig, stomp, de bovenste lineair tot lineair-lancetvormig, met doorschijnende klier-tjes, 3-nervig, de middelnerf het duidelijkst, 2—20 mm lang. On-derste blaadjes veel korter en breder, dikwijls eirond of omgekeerd eirond, donkerrood. Bloeiwijze streng dichasiaal. Bloemen voor een

Hypericum buitengewoon klein, 5-tallig. Kelkbladen lancetvormig, spits, na de bloei blijvend, zonder klieren langs de rand, kaal. Kroonbladen oranje-geel, korter dan de kelk. Meeldraden weinig, plm. 12—20, onduidelijk in 3 groepen verdeeld. In de literatuur wordt zelfs opgegeven 5—12 of 5—10, maar een dergelijk laag aantal heb ik nooit waargenomen. Vruchtbeginsel kegelvormig, eenhokkig, met 3 korte stijlen en enkelvoudige stempels. Vrucht veel groter dan de omgevende kelkbladen, kegelvormig, donkerrood. Verspreiding: *H. canadense* behoort thuis in oostelijk Noord-Amerika, Canada en de Verenigde Staten: op New Foundland en van oostelijk Quebec tot Manitoba en zuidelijk tot Noord Carolina, Kentucky en Illinois. Choisy l.c. noemt ook nog Mexico maar dit zal wel berusten op verwarring met een andere soort. Nergens in de literatuur komt een opgave voor van vondsten in Europa of elders buiten Amerika.

De plant vond ik, in Juli 1934, in grote hoeveelheden te Harbrinkhoek bij Tubbergen, het eerst op het terrein waar het vorig jaar een vindplaats van *Wahlenbergia hederacea* ontdekt werd, dus het tegenwoordige *Wahlenbergia*-reservaat van de N.B.V. Maar na enig onderzoek bleek al spoedig dat de soort in onnoemlijke hoeveelheden in de hele omgeving daar voorkomt, op heideveldjes, langs akkers, zandpaadjes enz. Korte tijd daarna werd nog een vindplaats ontdekt 3 km ten Z. van deze plek, juist ten Z. van het kanaal Almelo-Nordhorn, in de z.g. Wateregge bij Almelo, op een dergelijk terrein. De determinatie leverde natuurlijk moeilijkheden op maar ten slotte werd de plant door mij in het Rijksherbarium geïdentificeerd met *H. canadense*, en deze determinatie werd later bevestigd door Dr. Cotton, die zo vriendelijk was enige exemplaren te vergelijken met het materiaal in het herbarium in Kew. Tenslotte bleek dat in 1909, dus 25 jaar geleden, door Lakso van hetzelfde terrein in Harbrinkhoek al planten verzameld waren, die hij niet wist te determineren, zodat zijn vondst niet verder bekend geworden is.

Nu is natuurlijk de grote vraag: hoe komt deze Amerikaanse plant terecht op de afgelegen heideveldjes in Twente, waar geen spoorwegen, fabrieksterreinen, molens e.d. in de buurt zijn? Prof. Fernald van het Gray Herbarium in Cambridge, Mass., die zo vriendelijk was mij enige inlichtingen te geven over het voorkomen in Amerika, schreef, dat de plant daar zeer algemeen was op vochtige zandgronden, langs wegen en sloten; en makkelijk door zaad verspreid werd. Door de mens werd de soort niet gekweekt of ergens voor gebruikt. Directe invoer uit Amerika naar de terreinen in Harbrinkhoek en omstreken lijkt me dus wel uitgesloten,

maar er is verder niets met zekerheid bekend van het voorkomen of de richting van verspreiding in Europa. En dit is ook niet na te gaan zonder andere vondsten. Daarom wilde ik een ieder, die exemplaren ontdekt op een andere groeiplaats of in een ander herbarium vriendelijk verzoeken mij dit te berichten, opdat ik dan misschien nog eens in staat ben, dit interessante probleem op te lossen.

16. *Angelica Archangelica* L. = *A. maior* Gilib. = *A. officinalis* Mnch. = *Archangelica officinalis* Hoffm. = *Archangelica sativa* Besser = *Archangelica Archangelica* Karsten. Deze interessante, voor ons land nieuwe Umbellifeer werd door Reichgelt in Juli 1934 gevonden in de Ooijse waard bij Nijmegen, samen met de voor ons land zeer zeldzame *Chaerophyllum bulbosum* L., die echter reeds in 1841 aldaar door Abeleven en in 1843 door D. J. Bosch en Abeleven was verzameld. Reichgelt schrijft over zijn vondst: „Het is een plezier om die *Archangelica* en *Chaerophyllum* te zien groeien. Tientallen exemplaren over een lange strook griendhout met open plekken. Zij lijken mij daar geheel ingeburgerd. *Cardamine impatiens* stond er wel veel maar alles op iets gevaarlijker terrein (dichter naar de waterkant) zodat ik daar niet zo erg gerust op ben.” De beschrijving van de soort luidt bij Hegi l.c. V. 2. (1926) p. 1338: „Pflanze 2- bis 4-jährig, nach einmaligem Blühen und Früchten absterbend, in allen Teilen aromatisch (nach Benediktiner-Likör) duftend. Grundachse dick, an den wildwachsenden Pflanzen rübenförmig (bis armsdick) in der Kultur kurz, wie abgebissen und ringsum mit zahlreichen 1 bis 6 mm dicken Fasern (Adventivwurzeln) versehen, zuletzt mehrköpfig, innen gelblich-weiss und einen gelblichen Milchsaft führend. Stengel aufrecht, bis über mannshoch (bis 3 m), am Grunde bis armsdick, stielrund, fein-gerillt, kahl (mit Ausnahme der Spitze der Doldenstiele), oft rotbraun angelaufen, markig-röhrig, oberwärts ästig. Laubblätter kahl (nur am Rande der Abschnitte und zuweilen unterseits an den Nerven etwas papillös-rauh), hell-grün, sehr gross (die unteren oft 60 bis 90 cm lang), 3-fach-fiederschnittig (zuweilen fast 3-zählig-mehrfach-zerschnitten). Abschnitte letzter Ordnung eiförmig oder eiförmig-lanzettlich, etwa 5 bis 8 cm lang, öfter spitz, ungleich eingeschnitten-gezähnt oder-gesägt mit in eine schlanke, weisse Stachelspitze auslaufenden Zähnen; Endabschnitte öfter 3-lappig oder 3-spaltig und am Grunde etwas an ihrem Stiel herablaufend, Seitenabschnitte am Grunde meist ungleichhäufig, auf der einen Seite oft schwach herzförmig. Grundblätter auf langem stielrund-röhrigem, zuweilen auf der Oberseite etwas gekieltem, sehr selten ganz schwach rinnigem Stiel; obere Laubblätter weniger reich gegliedert und auf den sehr grossen, sackartig-aufge-

blasenen, mehr oder weniger häutigen, anliegenden Scheiden sitzend. Dolden am Stengel und an seinen Aesten endständig, gross (8 bis 15 cm und mehr im Durchmesser), auf langem an der Spitze dicht flaumig-zottigem Stiel, halbkugelig, gedrunken, etwa 20- bis 40-strahlig; Strahlen innen oder allerseits von spitzen, verlängerten, abstehenden Papillen rauhflaumig-kurzhaarig. Hülle meist 0; Hüllchenblätter zahlreich, linealisch-pfriemlich oder fast borstlich, so lang oder nur $\frac{1}{2}$ so lang als die Döldchenstrahlen, kahl (nur am Rande rauh) oder kurzrauhhaarig. Kelchsaum verwischt oder sehr undeutlich-und klein-gezähnt. Kronblätter gleichförmig, elliptisch bis länglich-elliptisch etwa 1 bis $1\frac{1}{2}$ mm lang, $\frac{3}{4}$ bis $1\frac{1}{4}$ mm breit, am Grunde kurz keilförmig-zusammengezogen, an der Spitze lang in eine schlanke, eingebogene Spitze verschmälert, an der Umbiegung oft leicht eingedrückt-ausgerandet, grün, grünlichweiss oder gelblich bis gelb (nie reinweiss), etwas papillös (besonders am Rande). Staubfäden $2\frac{1}{2}$ bis 3 mm lang, die Kronblätter weit überragend. Griffel zur Blütezeit kurz, oft fast warzenförmig, meist kürzer als das auffallend breite, ziemlich flache Griffelpolster. Frucht breit-elliptisch, bis fast rechteckig, ($4\frac{1}{2}$) 5 bis 8 (9) mm lang, (3) $3\frac{1}{2}$ bis 5 (6) mm breit, blassgelblich, vom Rücken her zusammengedrückt. Teilfrucht im Querschnitt mit 3 wenig vorspringenden, fädlichen oder etwas flügelig-gekielten oft sehr ungleichmässig ausgebildeten Rücken- und 2 dick flügelartig-ausgezogenen, vielmal stärker vorspringenden Randrippen. Rückenrippen neben der glatten Schneide zuweilen an den Seitenflächen querrunzelig. Randrippen im Querschnitt etwa $\frac{1}{2}$ so hoch als der grösste Querdurchmesser des eigentlichen Fruchtgehäuses. Oberhautszellen der äusseren Fruchtwand Hesperidin-Kristalle führend, ihre Aussenwand mit feinen, parallelen Cuticularfalten, im Querschnitt feinwarzig erscheinend. Fruchtwand ziemlich dick, schwammig, durch ein einheitliches grosslückiges, lufthaltiges Parenchymgewebe mit porös-netzförmig-verdickten und verholzten Zellwänden gebildet. Leitbündel (ohne Stereomfasern) in den 3 Rückenrippen (in deren Mitte verlaufend oder der Schneide genähert) im Querschnitt gelappt (mit Neigung zur Auflösung in 3 bis 5 Gruppen), in den beiden Randrippen innerhalb des am Grunde des Flügels verlaufenden, gleichfalls gelappten, grossen Hauptbündels noch mehrere kleine, verarmte, im Querschnitt runde, voneinander weit getrennte Leitbündel. Oelstriemen zahlreich, klein, quergefächert, in einem lückenlosen Kranze in der innersten Fruchtwandschicht das Nährgewebe umgebend; ausserdem kleine „sekundäre“ Oelstriemen einzeln (in unsymmetrischer Lage) in den Rückenrippen und je 2 (auf den Flanken) in jeder Randrippe. Fruchtwand bei der Reife durch eine besondere Trennungs-

schicht in zwei, durch einen hohlen Zwischenraum getrennte Schichten sich spaltend, die innere dünn, die Oelstriemen enthaltend und dem Samen angewachsen, die äussere der Hauptmasse der Fruchtwand entsprechend. Samen zuletzt auch von der inneren Fruchtwandschicht sich lösend und völlig frei in dem doppelten Gehäuse liegend. Griffel bei der Reife $1\frac{1}{2}$ bis 2 mm lang, zurückgebogen, bis doppelt so lang als Griffelpolster, mit kopfiger Narbe. Fruchthälter bis zum Grunde in 2 borstlich-fädliche Aeste gespalten. Nährgewebe im Querschnitt leicht nierenförmig gebogen. VII, VIII."

De Nijmeegse planten behoren tot de *ssp. litoralis* (Fr. pr. sp.) Thell. „Frucht ($4\frac{1}{2}$) 5 bis 6 mm lang, (3) $3\frac{1}{2}$ bis $4\frac{1}{2}$ mm breit, mehr rundlich-elliptisch. Die 3 Rückenrippen der Teilfrüchte wenig vorspringend, stumpf, an den Seiten nicht gefurcht, im Querschnitt niedrig-5-eckig. Hüllchenblätter pfriemlich, etwa $\frac{1}{2}$ so lang als die Döldchen. Pflanze meist kräftig und hochwüchsig (bis 3 m hoch; Stengel am Grunde bis armsdick; Dolden bis gegen 30 cm breit); Stengel härter, von schärferem Geruch und Geschmack. Blattscheiden mehr häutig. Blüten grünlichweiss. Verbreitet in den Küstengebieten von Skandinavien, Dänemark, Nord-Deutschland und des nördlichen und arktischen Russland. Die Pflanze bewohnt hier auf Alluvialboden feuchte Ufer und Gebüsche, Haffwiesen, Erlenwälder, auch Torfboden, Dünen (selbst auf schwach salzhaltigem Boden), Heideland und findet sich auch als Untervegetation in Kiefernwäldern. In Nordwest-Deutschland bildet sie mit *Scirpus pungens*, *Epilobium hirsutum*, *Menta Pulegium*, *Senecio paludosus* und *Petasites hybridus* die typische Ufervegetation am Unterlaufe der Flüsse und auf den Flussinseln, soweit der Salzgehalt des Wassers gering ist und der Wasserstand durch Ebbe und Flut bedingt wird, sonst jedoch sich nicht ändert. Wie weit sich die Pflanze in Deutschland von der Küste entfernt und ins Binnenland vorrückt, muss erst festgestellt werden; nach Rikli kommt die Unterart noch im Harz, nach Fischer-Benzon selbst bei Erfurt vor."

Hierin is zeer veel, dat uitstekend op de Nijmeegse vindplaats klopt en er op wijst, dat de opmerking van Reichgelt, dat de plant de indruk maakt van ingeburgerd te zijn, zeer wel juist kan zijn.

17. *Heracleum Sphondylium* ssp. *australe* (Hartm.) Neum. var. *dissectum* Le Gall is een plant, die in bladvorm zeer sterk afwijkt van onze gewone *Heracleum Sphondylium*, die eveneens tot ssp. *australe* behoort. De beschrijving van de var. *dissectum* luidt bij Hegi l.c. p. 1440: „Zipfel der Laubblatt-Abschnitte (besonders der endständige eines jeden Abschnittes) stark verlängert, vielmal länger als breit, fast bandartig, nach der Spitze sehr allmählich-verschmä-

lert, die seitlichen öfter gegen den Grund des Abschnittes handförmig-genähert, die beiden untersten nicht selten an der Hauptspindel paarweise kreuzförmig-gestellt. Wohl hie und da, aber vielfach mit subvar. *stenophyllum* und besonders mit subsp. *montanum* var. *longifolium* verwechseld. Bisher bekannt aus England (nach den vor-linne'schen Schriftstellern;) Frankreich, der Schweiz (La Sagne im Neuenburger Jura und Walenstadtberg im Kanton St. Gallen, ob Reuchenette bei Biel im Berner Jura, Sissach im Basler Jura, Liestal (Baselland) Lauterbrunnental (Berner Oberland), zwischen Schindellegi und dem Rossberg, und Oesterreich, Steiermark, Küstenland." De Wever vond in Sept. 1934 een kleine vegetatie van deze vorm langs de Maas bij Elsloo.

18. *Trifolium repens* L. 13 Juli 1934 viel het mij op, dat in een stukje spontaan grasland achter mijn huis twee scherp gescheiden vormen van deze soort voorkwamen. Behalve de normale var. *genuinum* vond ik een type dat bij determinatie alleen maar l. *roseum* Peterm. oplevert. De bladen zijn belangrijk kleiner dan bij de normale vorm en fijner en sterker getand. Bij de grote bladen van de normale vorm steken aan één helft van een blaadje 17—20 zijnerven buiten de bladrand uit; bij de half zo grote blaadjes van de variëteit bedraagt dit aantal 22—25, ook steken hier de nerven regelmatig iets verder buiten de bladrand uit. Maar vooral valt de variëteit op door de bloemkleur. Vooral de jonge bloemhoofdjes doen zeer sterk aan die van *Tr. fragiferum* denken; zo sterk, dat ik vermoed, dat een belangrijk aantal van de oudere opgaven van vindplaatsen op het eiland van Dordrecht (misschien ook elders) van *Tr. fragiferum*, die daar naar mijn ervaring vrij zeldzaam is, berust op verwisseling met deze vorm van *Tr. repens*. — Waar de diagnose van l. *roseum* bij A. en G. l.c. VI 2 (1908) p. 499 alleen zegt: „Blüthen alle hell-rosaroth", kan ik niet uitmaken of mijn planten met de door Petermann bedoelde identiek zijn. Het lijkt mij wel gewenst op deze vorm ook elders eens speciaal te letten.

Verder ontdekte ik, dat bij de normale *Trifolium repens* een groot aantal hoofdjes voorkwamen, die in het midden doorgroeid waren. Soms was dit enkel een rechtstaande bloem met een steeltje dat dubbel zo lang was als het hoofdje hoog; dan weer droeg dit steeltje 2, 3 of meer bloemen, zodat soms een volledig tweede hoofdje boven het eerste uitstak. Een enkele maal vond ik op het eind van het steeltje een vrijwel regelmatige bloem met een kelk met 20 kleine gelijke tanden, 8 kleine gelijke, wat in elkaar gerolde kroonblaadjes, en een groot aantal vrije meeldraden. Vermoedelijk zijn dit alle verschillende stadia van de *lusus prolifer*, waarvan het bij Penzig Pflanzenteratologie I (1890) p. 387 heet: „Bezüglich

der Inflorescenzen ist Verlängerung des Köpfchens zu einem ährenförmigen Blütenstand, Prolification (d.h. Bildung zweier Köpfchen über einander auf demselben Stiele: Masters, Vegetable Teratology 1869 XVII p. 106 und Godron, Etudes sur les prolifications in Mém. de l'Acad. de Stanislas 1877 XVIII. 4. Ser. Tom X 1878 XXI p. 44) und Auftreten von 2-4-blütigen Träubchen an Stelle der Einzelblüten in Köpfchen mit vergrößerten Bracteen beobachtet worden."

19. *Vicia Cracca* L. var. *longiflora* K. Koch in Linnaea XV, p. 721 (1840). (door S. J. van Ooststroom). In Augustus 1933 werd door mij bij Waddinxveen een exemplaar van *Vicia Cracca* verzameld, dat van de hier algemeen voorkomende vorm afwijkt door de lange steel van de bloeiwijze en de ijle bloemtros. De lengte van de totale bloeiwijze-steel bedraagt tot 17 cm, in uitgebloeide toestand zelfs tot 19 cm, de lengte van de bloemtros 7,5 cm; de tros is tamelijk armbloemig en ijl. Vermoedelijk hebben wij hier te maken met een exemplaar, dat overeenkomst met Koch's var. *longiflora*, waarvan Koch schrijft: „pedunculi longissimi”. Ascherson und Graebner vermelden deze var. ook, als *V. Cracca* L. ssp. *imbricata* (Gilib) Rouy *vulgaris* Neilr. *longiflora* K. Koch, en voegen eraan toe: „Blüthenstandsstiele stark verlängert, doppelt so lang als das tragende Blatt”. Dit laatste is hier ook inderdaad het geval, de lengte bedraagt hier zelfs nog meer dan tweemaal die van het blad in welks oksel de bloeiwijze staat. Waddinxveen, open wegrand, tussen het gras, 11 Aug. 1933; herb. van Ooststroom n. 5680; doublet in herb. Kloos.

20. *Vicia sepium* L. var. *anomala* Boenningh. Prodr. Fl. Monast. Westph. (1824) p. 218. (door S. J. van Ooststroom). Verschilt van de typische vorm van deze soort, doordat de stelen van de bloeiwijzen ten dele verlengd zijn. Ascherson und Graebner, Syn. Mitteleur. Flora VI, 2 (1909) p. 955 geven de volgende beschrijving: „Blüthenstände z.T. länger gestielte Trauben darstellend”. Hegi, III. Flora v. Mittel-Eur. IV, 3 p. 1539 zegt: „Trauben reicherblütig, länger gestielt”. De steel bereikt bij het door mij verzamelde exemplaar een lengte van 2 cm. — Utrecht, Oostbroekselaan, 30 Mei 1931, herb. van Ooststroom n. 3985.

21. *Merremia* Dennst. emend. Hall. f. (door S. J. van Ooststroom). Het geslacht *Merremia*, waarvan tot nu toe nog geen soorten in Nederland in het wild werden aangetroffen of als sierplant gekweekt werden, vertoont evenals de vertegenwoordigers van het geslacht *Ipomoea* een knopvormige, min of meer tweelobbig stempel, onderscheidt zich echter onmiddellijk, door het bezit van ongestekeld stuifmeel. Hallier in zijn „Versuch einer na-

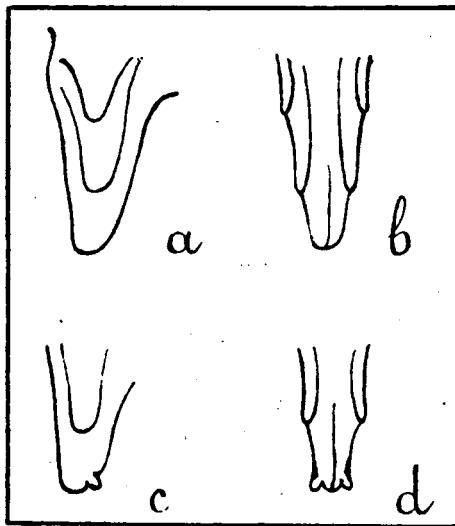
türlichen Gliederung der Convolvulaceen auf anatomischer und morphologischer Grundlage" in Engl. Bot. Jahrb. XVI (1893) p. 453—591, heeft hier nadrukkelijk op gewezen en hecht vooral aan het laatste kenmerk bijzondere waarde. Op grond van het al of niet gestekeld zijn van het pollen verdeelt Hallier de familie der Convolvulaceae in 2 groepen, resp. de *Echinoconiae* en de *Psiloconiae*. *Merremia* moet tot de tweede, *Ipomoea* tot de eerste groep gerekend worden.

Merremia, door Dennstedt in 1818 gebaseerd op een enkele soort, n.l. *M. convolvulacea*, onderging geen verdere uitbreiding, totdat Hallier in de boven geciteerde publicatie het geslacht emendeerde en een aantal soorten er in opnam, die tot nu toe tot verschillende andere genera waren gerekend, zo o.a. tot *Ipomoea* en *Aniseia*. Thans omvat het ruim 70 soorten. Een van deze werd in 1933 bij ons als adventief aangetroffen, n.l.: *Merremia sibirica* (L.) Hall. f. in Engl. Bot. Jahrb. XVI (1893) p. 552 = *Convolvulus sibiricus* L. Mant. II (1771) p. 203 = *Ipomoea sibirica* (L.) Pers. Syn. I (1805) p. 183; Choisy in D.C. Prodr. IX (1845) p. 377; Clarke in Hook. Fl. Brit. Ind. IV (1885) p. 207. Eenjarig. Stengels windend, soms liggend, slank, rolrond, iets gestreept. Bladen vrij ver uit elkaar, de steel kaal, 15—35 mm lang, de schijf smal-eirond, aan de basis hartvormig, naar de top lang toegespitst, kaal, 2,5—7 cm lang. Stelen van de bloeiwijzen okselstandig, 1—2-bloemig, korter dan de bladstelen, 1—2 cm lang, aan de top met 2, ongeveer 4 mm lange schutblaadjes, bloemsteel naar boven verdikt, tot 1,5 cm lang. Kelkbladen langwerpig-elliptisch tot langwerpig-lancetvormig, met een kort spitsje, kaal, 4—5 mm lang. Kroon trechtervormig, rose of witachtig, ongeveer 1,5 cm lang. Meeldraden vlak bij de basis van de kroon ingeplant. Stuifmeel niet gestekeld. Stempels ongeveer knopvormig. Doosvrucht kaal, bruin, met kleppen openspringend. Zaden 4, kaal. Deze plant, die afkomstig is uit Siberië en Noord China en ook gevonden is in de westelijke Himalaya, werd door Kloos verzameld op 17 Juli 1933 bij de Petelaar, 's-Hertogenbosch, op een terrein met afval van de Gruyter, overgebracht naar Dordrecht en daar geoogst in September 1933 (in herb. Kloos).

22. *Utricularia vulgaris* L. var. *mammiculata* nov. v. differt a typo: Calcar ad apicem utrinque mammiculatum. Op 9 Juli 1934 vond Joh. Jansen bij Malden (Q6. 12.31.) een *Utricularia vulgaris*-vegetatie, waarvan alle bloemen van alle planten dezelfde eigenaardige vervorming van de spoor vertoonden. Bij normale *U. vulgaris* is de spoor aan de top stomp kegelvormig, bij deze planten komt aan weerszijden van de top een tepelvormige knobbel voor,

zodat die top in drieën gespleten schijnt. Daar deze afwijking bij alle bloemen voorkomt, meen ik dat we hier niet met een toevallige monstrositeit te maken hebben, maar met een constante afwijkende variëteit, die ik naar de tepeltjes heb benoemd.

23. *Orobanche reticulata* Wallr. ssp. *pallidiflora* Hayek. Deze zeldzame *Orobanche* ontving ik van W. J. Reuvecamp Jr., die haar 27 Aug. 1934 verzamelde in weilanden aan de Westoever van de IJssel bij Deventer, waar zij op *Cirsium arvense* woekerde. Het is wel eigenaardig, dat alle vondsten uit diezelfde buurt zijn. Prodr. Fl. Bat. III p. 1245 noemt: Mestplaats bij Deventer 1875 v. d. Veen, meelfabriek aldaar 1898. K.A., IJseldijk Zutphen 1833 Wtt., terwijl zich in mijn herb. behalve bovengenoemd ex. nog bevindt: Voorst 1921. Hoogenraad. Als voedsterplant wordt steeds *C. arvense* genoemd, behalve bij het Zutfense ex. waar niets bij is vermeld. — Ook in Z. Limburg is de soort éénmaal gevonden: Valkenburg 1885 Kobus en Goethart (op *C. arvense* en *Geranium pusillus*). De Wever noemt geen andere vindplaats in zijn lijst van Z. Limburgse planten VIII (1918) p. 89.

Spoor van *Utricularia vulgaris*
a en b zij- en vooraanzicht type
c en d zij- en vooraanzicht van de
spoortop bij var. *mammiculata*.

24. *Rubia tinctorum* L. werd door Jan G. Sloff 20 Aug. 1934 bij Heiningen (gem. Fijnaart) in een heg op de westelijke dijk in de Elisabethspolder gevonden. Deze plant, die vroeger veel in Zeeland gekweekt werd, is sedert jaren zo goed als geheel verdwenen, zodat deze vondst als een zeldzaam relict opgevat kan worden.

25. *Campanula rotundifolia* L. var. *parviflora* Lejeune (door S. J. van Ooststroom). Witasek in zijn „Ein Beitrag zur Kenntnis der Gattung Campanula” in Abh. der k.k. zool.-bot. Gesellsch. Wien, I, Heft 3, p. 19 (1902) onderscheidt van *C. rotundifolia* 4 variëteiten, van welke hij de eerste aanduidt als „Hungerform, ausgezeichnet durch rasigen Wuchs, steife Stengel, schmale, steife Blätter und kleine Blüte”. Op deze variëteit hebben volgens hem betrekking de volgende namen: *C. diversifolia linarifolia* Dumortier, *Florula Belgica* p. 58 (1827), nomen; *C. rotundifolia* var. *parviflora* Lange, *Haandb. i den Danske flora* p. 188 (1864); *C. rotundifolia* var. *moravica* Spitzner in *Verh. naturwiss. Ver. Brünn XXXI*, p. 193 (1892); *C. rotundifolia*, Alvarform Grevillius in *Engl. Bot. Jahrb. XXIII*, p. 73 (1897). Ook *C. rotundifolia* var. *parviflora* Lejeune hoort hiertoe. (Lejeune, *revue de la Flore des environs de Spa*, 1824; Lejeune et Courtois, *Compendium Florae Belgicae I* (1828)).

Daar de naam van Dumortier als nomen nudum gepubliceerd is en het volgende, oudste synoniem de naam van Lejeune is, moet deze var. aangeduid worden als *C. rotundifolia* L. var. *parviflora* Lejeune.

Rouy et Foucaud, *Flore de France X*, p. 78 (1908) karakteriseren deze var. met de woorden: „Caractères du type, mais panicule allongée, multiflore, à fleurs petites”. Hegi, *Ill. Fl. Mittel-Eur. VI*, 1, p. 353 schrijft: „Stengel zahlreich, steif, Stengelblätter dichtgedrängt, steif. Blüten kleiner”.

De bloemen van de door mij verzamelde exemplaren bereiken een lengte van 5—8 mm, de bladen zijn lijnvormig, smal, 0,5—2,5 (—3,5) mm breed en vrij dicht opeen geplaatst.

Samen met de typische vorm verzameld te Rheden, weg naar Heuven, grazige wegrand, 17 Juli 1929. Herb. van Ooststroom n. 2412.

26. *Gnaphalium uliginosum* L. (door Ir. J. L. van Soest). In Nederland komen drie rassen voor:

var. *nuda* Ehrh. = *G. nudum* Hoffm.; volkomen kaal; vermeld in *Prodr.* p. 814 en *Kr. Arch.* 1923 p. 78.

var. *incana* Neilr. = *G. tomentosum* Hoffm.; viltig behaard, vruchtjes glad en kaal; in Nederland algemeen.

var. *pilulare* (Whlb.) Koch; viltig behaard, vruchtjes fijn gestekeld. In Nederland ken ik de volgende vindplaatsen:

Harderwijk R.B.

Onderlangs Arnhem Thomson (Rijn)

Ooi bij Nijmegen Th. Abel. (Waal)

Herwijnen 1859 S. (Waal)

Werkhoven C. A. Backer (Kromme Rijn)

Rijnsburg 1835 Mb. (Oude Rijn)

Buitenspaarne Haarlem 1845 Buse (Spaarne)

Amby v. Hov. (Maas)

Achter haakjes heb ik vermeld de rivieren, waaraan de vindplaatsen zijn gelegen of kunnen zijn gelegen. De mogelijkheid, dat dit ras uitsluitend langs rivieroeveren voorkomt is vrij groot; in het bijzonder op dergelijke plaatsen dient verder op deze planten gelet te worden.

27. *Bidens melanocarpus* Wiegand (door J o h. J a n s e n) werd door Kern en Reichgelt het eerst gevonden aan de Waal onder Ewijk (1928). Zij komt door heel Q 6 en voor zover onderzocht in Q 5 als oeverplant aan de Maas voor, terwijl Dr. de Wever ze op een drietal plaatsen in Zuid-Limburg aan de Maas zag. Bovendien nog langs het Maas-Waalkanaal.

28. *Pulicaria dysenterica* Bernh. f. *discoidea* nov. f. Deze vorm zonder straalbloemen vond de Wever in 1934 bij Klimmen in Z. Limburg. Hij schreef mij, dat zij bij uitzaaiing voor een deel planten met straalloze bloemen, voor een deel de normale stralende vorm opleverde, een zelfde verschijnsel als zich b.v. ook bij *Chrysanthemum Leucanthemum* L. f. *breviradiatum* Uechtr. voordeed. (Zie Aanwinsten 1932 in N.K.A. 1933 p. 352) en dat wellicht uit bastaardering te verklaren is.

29. *Matricaria discoidea* DC. f. *microcephala* Kloos et v. Ooststr. capitulis quam in forma vulgari conspicue minoribus, paucifloribus, (exsiccatione compressis) 4—6 (—7) mm latis, pedunculis longioribus, caule latius ramoso (door A. W. Kloos Jr. en S. J. van Ooststroom).

In het Vierteljahrsschrift Naturf. Gesellsch. Zürich LXIV (1919) p. 807 beschreven Probst en Thellung een vorm *macrocephala* van deze soort, waarbij de bloemhoofdjes aanzienlijk groter zijn dan bij de typische vorm het geval is. Door één van ons werden nu op een handelsterrein te Rotterdam exemplaren aangetroffen, welke daar samen met de normale vorm groeiden, en die sterk afweken door de abnormaal kleine, weinigbloemige, vrij lang gesteelde bloemhoofdjes. De planten wijken ook in habitus enigermate af, ze zijn minder gedrongen dan de typische vorm en ook

wijder vertakt. Naar analogie van de door Probst en Thellung onderscheiden vorm, stellen wij voor, de hier gevondene met de naam f. *microcephala* aan te duiden. — Rotterdam, haventerrein aan de Lloydstraat, 27 Aug. 1931, Herb. Lugd. Bat. 935, 52. 237 (type); doubletten in herb. Kloos en in herb. van Oost-stroom (n. 4468).

Ten onrechte bestempelde *Buch en au* (Fl. Nordwestd. Tiefebene (1894) p. 496) deze soort met de naam *M. suaveolens*. Deze naam was n.l. al door *Linnaeus* gebruikt voor een plant, die nu beschouwd wordt als een vorm van *M. Chamomilla* (cf. *Hegi* VI, 2, p. 584, noot). Gaan wij na welke naam volgens de Internationale Nomenclatuurregels de geldige is, dan blijkt dit te zijn *M. discoidea* DC. (DC. Prodr. VI (1937) p. 50).

30. *Senecio viscidulus* Scheele = *S. silvaticus* × *viscosus* = *S. intermedius* Rabenh. = *S. Wiesbauerii* Hal. Braun. Van deze bastaard werd fraai materiaal verzameld door B. Reichgelt 31 Juli 1932 aan de Graafse weg te Nijmegen. De beschrijving bij *Hegi* l.c. VI. 2 (1928) p. 795 luidt: „Unterscheidet sich von *S. silvaticus* durch die drüsige Behaarung, die kürzeren und breiteren Köpfe und die etwas längeren Blütenstrahlen, von *S. viscosus* durch die neben der drüsigen, auch reichlich vorhandenen spinnwebigen Behaarung aller Teile, sowie durch schmalere Köpfchen, von beiden durch nur in den Furchen zwischen den Rippen behaarte Früchte. So anscheinend selten zwischen den Eltern, vielfach aber wahrscheinlich verkannt. Angegeben z. B. aus Bayern, Thüringen, Mecklenburg, Pommern, Brandenburg, Hannover, Tirol, Niederösterreich. Vgl. auch J. Bornmüller. Bemerkungen über das Vorkommen von *Senecio silvaticus* × *viscosus*. Bulletin de l'Herb. Boissier. Tome VI 1906". Behalve door de hiergenoemde kenmerken doen de Nijmeegse planten zich nog als bastaard kennen door steriliteit en zeer robuste ontwikkeling.

31. *Centaurea solstitialis* L. var. *Adami* (Willd.) Heuff. = *C. Adami* Willd = *C. solstitialis* var. *brevispina* F. Zimmermann. „Enddorn auch an den mittleren Hüllblättern nicht oder kaum länger und kräftiger als an den seitlichen, braun. So eingeschleppt in München (1878) Erfurt, Mannheim (1908), Köln (1907)" *Hegi* l.c.p. 982. Ik verzamelde de plant bij een meelfabriek te Wormerveer 3 Aug. 1934. Zij komt zeer goed overeen met het materiaal, dat in Herb. Jansen en Wachter in het Rijksherbarium te Leiden ligt, verzameld door Zimmermann te Mannheim (1908).

32. *Tragopogon mirabilis* L. Op 24 Mei 1934 ontving ik deze bastaard van Rector Jos. Cremers uit de Museumtuin te Maastricht, waar zij spontaan tussen de ouders was opgetreden.

Daar de plant belangrijk verschilde van de exemplaren die in Dordrecht ontstaan waren (zie „Aanwinsten” 1931 en 1932 resp. in N.K.A. 1932 p. 403 en 1933 p. 353), zowel van de primaire bastaard als van al de nakomelingen daarvan, nam ik de vrijheid aan den heer Cremers te verzoeken mij levend materiaal te willen zenden van de vermoedelijke stamouders. Met grote bereidwilligheid werd mij dit direkt gestuurd en daaruit bleek, dat in de Museumtuin naast *Tr. porrifolius* en *Tr. pratense* ssp. *eupratense* *Th.* ook ssp. *orientalis* Rouy voorkomt. Waar de bastaard nu behalve door andere bloemkleur, voornamelijk opviel doordat de hoofdjes groter zijn en de lintbloemen belangrijk langer dan de omwindselbladen, meen ik, dat de Maastrichtse bastaard beschouwd moet worden als *Tr. porrifolius* $\times$ *Tr. pratense* ssp. *orientalis*, terwijl van de Dordtse *Tr. pratense* ssp. *eupratense* een van de stamouders is.

Dordrecht, Febr. 1935.

Ir. A. W. KLOOS Jr. C.I.